

Långsiktig plan för Gästrikе Vatten-koncernen 2027–2030

1. Inledning

Långsiktig plan för Gästrikе Vatten-koncernen beskriver inriktning, ekonomiska förutsättningar och prioriteringar för perioden 2027–2030. Tillsammans med budgetramar samt utveckling av taxans nivå i respektive anläggningsbolag ges grund för framtagande av Gästrikе Vatten-koncernens Verksamhetsplan och budget för 2027.

2. Gästrikе Vatten-koncernen

2.1 Generella utgångspunkter och förutsättningar

Affärsplan för Gästrikе Vatten-koncernen, föregående års Långsiktig plan med budgetramar, respektive kommuns Vattentjänstplan, omvärldsbevakning tillsammans med dialog med ägarkommunerna har varit utgångspunkt för översyn och justeringar utifrån nuläge och ändrade förutsättningar. I stort ligger budgetramarna och höjning av brukningstaxans nivå för bolagen inom Gästrikе Vatten-koncernen på ungefär samma nivå som tidigare beslutade nivåer. Särskilt ränteläget påverkar kostnadsutvecklingen, då stora investeringar pågår i verksamheten och investeringar inom VA till mycket stor del är lånefinansierade.

Investeringarna i Gävle, Älvkarleby samt Östhammars kommun med en total investeringsvolym på cirka 7 000 mnkr påverkar hela Gästrikе Vatten-koncernen under perioden:

- Bättre dricksvattenkvalitet genom utökad rening av PFAS-ämnen vid två vattenverk i Gävle
- Trygg dricksvattenförsörjning genom mer dricksvatten – samverkan mellan Gävle och Älvkarleby kommuner
- Utveckling av avloppsrening för Gävle – Nytt avloppsreningsverk i Gävle och åtgärder på nuvarande reningsverk Duvbacken
- VA-utveckling Östra Östhammar inkluderande ett avsaltningsverk, utbyggt reningsverk, överföringsledningar och utbyggnad i befintliga områden och exploateringar

Dessa investeringar kräver var för sig stora insatser, och genom att de är samtida ökar belastningen ytterligare på organisationen. Investeringarna påverkar även befintliga VA-system vilket gör att ytterligare investeringar i respektive kommun sker för anpassning och utveckling av arbetssätt.

Behovet att underhålla och uppgradera befintliga VA-anläggningar och ledningsnät är mycket stort. Det gör att åtgärder sträcker sig över många år både för att hinna utreda och handla upp bra åtgärder utifrån tex klimatanpassning, nya regelverk och ökad motståndskraft, balansering mellan olika kommuner för att inte driva för många parallella projekt samt en anpassning av intäkterna.

Samarbetet mellan styrelserna inom Gästrikе Vatten-koncernen och med ägarkommunerna för att kunna leverera och planera VA-verksamheten och möjliggöra deras ambitioner, behöver fortsatt stärkas och utvecklas. Särskilt med tanke på att tillgången på resurser och medel med stor sannolikhet kommer att medföra utmanande prioriterings- och avvägningsfrågor under

planperioden. Tidplanerna för flera aktiviteter och investeringar inom Gästrike Vatten-koncernen påverkas av ägarkommunerna samt statliga och privata aktörer. Särskilt kan lyftas aktiviteter inom Trafikpusslet i Gävle och nya etableringar/exploateringar i samtliga kommuner. Det visar även på vikten av en agil verksamhets- och resursplanering.

I de preliminära budgetramarna har förutsatts en generell inflation på 2 % per år för verksamhetskostnader och räntan är beräknad enligt prognos för gällande marknadsränta enligt Kommuninvest. Genomsnittlig räntenivå under planperioden varierar mellan bolagen i ett intervall mellan ca 2,8 % och 3,2 %, beroende på respektive låneportföljs sammansättning och lånens bindningstider. Löneutvecklingen har beräknats till 3–3,5 % per år under planperioden.

Gemensamma kostnader från moderbolaget Gästrike Vatten AB fördelas enligt fastställd fördelningsnyckel. Direkta kostnader såsom inköp av el, kemikalier och liknande, samt investeringsutgifter, belastar respektive bolag direkt och fördelas därmed inte från Gästrike Vatten genom fördelningsnyckeln. Vissa regelverk och krav träffar Gästrike Vatten-koncernen enbart på grund av Gävle Vatten AB:s storlek. De pågående stora investeringarna ställer även krav på utvecklade arbetssätt och system, varför dessa kostnader belastar Gävle Vatten AB fullt ut.

2.2 Kommunernas nuläge & utveckling

Det ekonomiska läget och utvecklingen både i ägarkommunerna och samhället som helhet är svag. Såväl inflation, högre räntor och demografin påverkar den ekonomiska utvecklingen. Gästrike Vatten-koncernens utgångspunkt för kapacitet är SCB:s prognoser för befolkningsutveckling samt utbyggnadsplaner i respektive kommuns Vattentjänstplan. Sett till kommunerna som helhet sker en långsam förändring av antalet invånare per år. SCB:s senaste rapport från 2024 visar på prognos för antal invånare till 2040. För enstaka orter och stadsdelar kan utökning av VA-kapaciteten behövas för anslutning av nya bostadsområden eller för verksamheter. I en jämförelse sticker Östhammars kommun ut. Detta beror både på en förväntad ökning av nya bostäder och utbyggnad av kommunalt VA till befintliga fastigheter.

Tabell 1. Prognos för befolkningsutveckling samt VA-anslutna

Kommun	Invånare år 2025	Invånare år 2040*	VA-anslutna 2025	VA-anslutna 2040**
Gävle	103 838	105 000	93 000	95 500
Hofors	9 281	8 900	8 500	8 000
Ockelbo	5 715	5 300	4 000	3 500
Älvkarleby	9 552	9 800	8 500	9 000
Östhammar	22 138	22 700	14 500	19 000

*Baserat på SCB:s prognoser

**Baserat på kommunernas Vattentjänstplaner. Antal VA-anslutna innefattar även personer som inte är skrivna i kommunen dvs invånare.

2.3 Ekonomisk utveckling

Huvuddelen av intäkterna för verksamheten kommer från kundernas bruksavgifter. Utifrån prognos för befolkningsutvecklingen och det ekonomiska läget är det tydligt att antalet nya kunder kommer att vara begränsat. Förbrukningen av VA-tjänster utifrån den försålda mängden är förhållandevis jämn över åren i samtliga kommuner. I en lågkonjunktur kan antas att verksamheter kan dra ned på produktionen vilket kan påverka förbrukningen, medan hushållen och samhällsviktig verksamhets förbrukning ligger mer konstant. Då huvuddelen av kostnaderna för VA-verksamheten är fasta, det vill säga de påverkas inte av mängden dricksvatten som produceras eller avloppsvatten som renas, minskar inte kostnaderna motsvarande en eventuell minskad förbrukning. Det innebär att kostnader fördelas på befintliga VA-kunder i respektive kommun. Det innebär i sin tur att verksamheten ytterligare behöver hålla fokus på att väga kostnader och intäkter mot varandra samt enbart prioritera strategiska satsningar med kostnadseffektiva lösningar ur både ett investerings- och driftsperspektiv.

För år 2027 är de totala budgeterade utgifterna inom koncernen ca 2 300 miljoner kronor, till detta tillkommer kapitalkostnader. Huvuddelen av de budgeterade utgifterna ligger i Gävle Vatten AB och avser investering. I de flesta av anläggningsbolagen omfattar budgetramen för exploatering endast förtätning av anslutningar inom verksamhetsområde för VA-tjänster. Det innebär att efterhand som eventuella kommunala beslut om utredning och utförande för exploatering fattas, kommer separata ärenden lyftas för beslut och utökning av budget för att minimera kostnader i förtid och att minska risker.

Tabell 2. Utgifter i hela mnkr för Gästrikre Vatten-koncernen 2027**

Utgifter i mnkr	Totalt koncernen	Gästrikre Vatten AB	Gävle Vatten AB	Hofors Vatten AB	Ockelbo Vatten AB	Älvkarleby Vatten AB	Östhammar Vatten AB
Verksamhets-kostnader	350	(49)*	235	25	15	25	53
Verksamhets-projekt	50	(4)*	30	3	2	3	10
Investeringar, totalt	1 900	1	1 758	12	6	10	116
Varav reinvesteringar	175	----	125	9	5	8	30
Varav nyinvesteringar	1 695	1	1 609	2	1	1	82
Varav exploatering	30	----	24	0	0	1	5

*Kostnader i Gästrikre Vatten AB fördelas och ingår i totala verksamhetskostnader i respektive dotterbolag.

** Exklusive kapitalkostnader

Då kostnaderna ökar på grund av inflation, ränta och ökade avskrivningar i takt med att investeringar genomförs, krävs en höjning av brukningstaxans nivå för bolagen inom Gästrike Vatten-koncernen för att bibehålla balans mellan kostnader och intäkter.

Tabell 3. Brukningsavgift 2026 och behov av utveckling

	Gävle kommun	Hofors kommun	Ockelbo kommun	Älvkarleby kommun	Östhammar kommun
Kostnad typhus A* 2026, kr/mån inkl. moms	916	943	1 275	722	1 421
kr/år inkl. moms	10 992	11 316	15 300	8 664	17 052
Medelförbrukning, småhus kbm/år	110	100	85	100	85
Kostnad 2026 kr/mån inkl. moms	837	833	1 054	634	1 115
Intäktshöjning 2027	15 %	5 %	3 %	3 %	7 %**
Plan årlig intäktshöjning 2028-2030 (genomsnitt)	15 %	3–4 %	3 %	5 %	7–8 %
1 % taxehöjning motsvarar ungefärlig kostnad (tkr)	3 600	350	250	350	700

* Typhus A - Villa med tomt om 800 kvm, två vuxna och två barn, årsförbrukning 150 kbm (nationellt jämförelsevärde)

** driftbidrag från Östhammars kommun för att möta ej aktiverbara rörelse- och kapitalkostnader kopplade till VA-utvecklingen i Östra Östhammar under år 2027 tillkommer med 8,5 mnkr

2.5 VA-anläggningar

Tabell 4. VA-anläggningar inom Gästrike Vatten-koncernen 2026 och beslutad utveckling

	Totalt Koncernen	Gävle Vatten AB	Hofors Vatten AB	Ockelbo Vatten AB	Älvkarleby Vatten AB	Östhammar Vatten AB
Anslutningsgrad						
2026		>90 %	>90 %	>60 %	>90 %	>60 %
2040		>90 %	>90 %	>60 %	>90 %	>80%
Antal reningsverk						
2026	22	4	2	6	2	8
2040	21	4	2	6	2	7
Antal vattenverk						
2026	29	5	2	8	3	11
2040	32	7*	2	8	4*	12
Ledningsnät, mil	ca 300	150	29	17	43	55
Pumpstationer	ca 300	129	18	32	48	66
Tryckstegringar och högreservoarer (vattentorn)	29	22	3		4	
	19	9	4	1	1	5

*Nytt vattenverk i Mon kommer att vara en del av såväl Gävle Vatten AB och Älvkarleby Vatten AB:s anläggningar

3. Gästrike Vatten AB

3.1 Ekonomisk utveckling

Moderbolagets totala kostnader bedöms komma att öka med i genomsnitt ca 3,5 % per år under planperioden. Ett visst ökat resursbehov, främst i form av konsulter, innebär en lite större kostnadsökning det första året (ca 6 %), medan resterande års ökningar främst avser inflation och bedöms komma att vara lite lägre (ca 2,5 – 3 % per år). Det ökade resursbehovet är främst knutet till Gävle Vatten AB:s investeringar och kommer därför inte nämnvärt att belasta övriga bolag i koncernen.

3.2 Resurser och kompetensförsörjning

De stora investeringar som pågår inom koncernen, byte av och/eller införande av nya OT- och IT-system tillsammans med ökade regelkrav inom såväl säkerhets- som miljöområdet ökar behovet av resurser, såväl medarbetare som konsulter. Ökad digitalisering och effektivisering kan över tid hålla nere antalet medarbetare och konsulter men under implementering är behovet stort. I budgetramarna för år 2027 och resterande del av ramperioden finns ca 175 helårsanställda, plus ett tiotal resurskonsulter. Ungefär en tredjedel av det totala antalet medarbetare är direkt knutna till arbete med de stora investeringarna, utvecklingsaktiviteter direkt hänförliga till investeringarna, nya OT- och IT-system samt nya regelkrav som påverkar verksamheten. Bedömningen är att det till stor del är möjligt att rekrytera medarbetare med förmågor och kompetens som efterfrågas.

4. Gävle Vatten AB

4.1 VA-utveckling under perioden

De allra flesta invånare och verksamheter i Gävle kommun är anslutna till kommunalt VA. Det innebär att kommunalt VA finns i alla större tätorter. För Furuvik köps VA-tjänster från Älvkarleby Vatten AB. Åtgärder har genomförts för att kunna ansluta fler kunder, vilket gör att det är möjligt förutom i Axmar by. Ytterligare åtgärder pågår och planeras främst för Gävle tätort, Valbo/ Forsbacka, Ersbo samt Kungsbäck.

Kostnaderna för VA-verksamheten i Gävle ökar framför allt på grund av de stora investeringarna som behöver genomföras för att säkerställa en trygg VA-försörjning för invånare samt möjliggöra kommunens utveckling. De avser de tre beslutade investeringarna; Bättre dricksvattenkvalitet genom utökad rening av PFAS-ämnen vid två vattenverk i Gävle, Trygg dricksvattenförsörjning genom mer dricksvatten – samverkan mellan Gävle och Älvkarleby kommuner, samt Utveckling av avloppsrening för Gävle – Nytt avloppsreningsverk i Gävle och åtgärder på nuvarande reningsverk Duvbacken. Förutom de stora investeringarna och anpassningar till dessa kommer endast begränsat underhåll och uppgradering av nuvarande VA-system att ske, bl a på vattenverket i Totra. I övrigt kommer endast utredningar och investeringar ske där krav på grund av anläggningssamordning eller föreläggande finns. Andra utredningar och större investeringar ryms inte under planperioden utan är planerade till perioden 2031–2040.

Både SCB:s befolkningsprognos och kommunens prognos visar på en marginell ökning av befolkningen fram till 2040. Detta skiljer sig från Gävle kommuns tidigare tillväxtmål, och anpassning av utförande har gjorts till nya tillväxttal. I Gävle kommuns Vattentjänstplan finns flera identifierade befintliga bebyggelseområden med behov av att anslutas till kommunalt VA. Det innebär att antalet anslutningar till kommunalt VA till 2040 och kommande år bedöms vara något större än befolkningsökningen.

Gävle kommuns Vattentjänstplan innehållande en utbyggnads- och anslutningsplan för omvandlingsområden, ger anvisning om vilka områden som har behov av kommunalt VA och tidplan för de områden som ligger närmast i tid. Initiativ och planer för att utveckla nya bostadsområden och verksamheter pågår och nära samordning med övriga delar av Gävle kommunkoncern är viktiga för gemensamma strategiska prioriteringar. Utbyggnad av bostäder förväntas ske betydligt långsammare än i tidigare planer, främst på grund av minskad efterfrågan.

4.2 Finansiering och budgetram

Utöver investeringsverksamheten så bidrar även inflation och höjda räntor till ökade kostnader. Det finns fortfarande en stor osäkerhet i omfattning och tid för planerade åtgärder, varför rambudgeten är osäker. Huvuddelen av nyinvesteringarna under planperioden härrör till de tre beslutade investeringarna som behöver genomföras för att säkerställa en trygg VA-försörjning för invånare samt möjliggöra kommunens utveckling.

Behov av långfristig finansiering ökar under perioden som en följd av planerade investeringar. Prognos för helår 2027 är ca 4,8 mdkr och år 2030 är prognosen att behovet är ca 6,8 mdkr, vilket innebär ett nettoupplåningsbehov på ca 2 mdkr under perioden.

4.3 VA-taxans utveckling

En höjning av bruksavgiften med 15 % för år 2027 enligt beslut i kommunfullmäktige 2025-09-29, samt ytterligare höjningar med i genomsnitt cirka 15 % per år för år 2028–2030 har lagts in i den preliminära budgetramen för att bibehålla balans med ökade kostnader, upprätthålla VA-leveransen och finansiera de stora investeringar som är beslutade och pågår. Översyn för att dämpa och hålla nere kostnader har gjorts och görs kontinuerligt.

En analys av kostnader och intäkter kopplade till anläggningsavgifter har genomförts på koncernnivå. Denna visar att kostnaderna har ökat och att anläggningsavgiftens nivå behöver höjas för att bättre möta kostnader för utbyggnad och anpassning av VA-infrastrukturen.

5. Hofors Vatten AB

5.1 VA-utveckling under perioden

De allra flesta invånare och verksamheter i Hofors kommun är anslutna till kommunalt VA. Huvuddelen av dricksvattnet produceras i ett ytvattenverk. Åtgärder behöver vidtas fram till 2030 på vattenverket och vattentäkten för att uppgradera och säkra dricksvattenleveransen vilket kommer att prioriteras. Då utredningar sker under år 2026- 2027 finns en osäkerhet i lagd budget. Förutom åtgärder för att säkra dricksvattenleveransen kommer endast begränsat underhåll och uppgradering av nuvarande VA-system ske. Andra utredningar och större investeringar till exempel för vattenskydd och dagvatten ryms inte under planperioden utan är planerade till perioden 2031–2040.

Både SCB:s befolkningsprognos och kommunens prognos visar på en minskning av befolkningen fram till 2040. I Hofors kommuns Vattentjänstplan finns inga identifierade befintliga bebyggelseområden med behov av att anslutas till kommunalt VA, så kallade omvandlingsområden. Initiativ och planer för att utveckla nya bostäder och verksamheter är i tidiga planeringsskeden, de finns i huvudsak i Hofors tätort.

5.2 Finansiering och budgetram

Då utredningar av vattenverk och vattentäkt pågår finns en osäkerhet i omfattning och fördelning mellan åren i budgetramen. Reinvesteringarna under planperioden är mer av löpande karaktär. Huvuddelen av nyinvesteringarna under planperioden härrör till åtgärder kring Hofors vattenverk. Inga exploateringar har lagts in i rambudgeten utan endast budget för förtätning, dvs anslutning av enstaka fastigheter i direkt anslutning till nuvarande ledningsnät.

Behov av långfristig finansiering ökar under perioden som en följd av planerade investeringar. Prognos för helår 2027 är ca 120 mnkr och år 2030 är prognosen att behovet är ca 144 mnkr, vilket innebär ett nettoupplåningsbehov på ca 24–25 mnkr under perioden.

5.3 VA-taxans utveckling

Kostnaderna för VA-verksamhetens drift i Hofors ökar både på grund av inflation och höjda kapitalkostnader. Med utgångspunkt i resultatet för år 2025 samt anpassning till Gästrike Vatten-koncernens Affärsplan med åtgärder för att dämpa och hålla nere kostnader, krävs en höjning av brukningstaxan med 5 % för år 2027 samt höjningar med i storleksordningen 3–4 % per år under år 2028–2030 för att bibehålla balans med ökade kostnader och återställa tidigare års ackumulerade underskott. Vattenförbrukningen för kommande år bedöms ligga i paritet med nuvarande volym. En ökad kostnadsnivå eller minskad försåld mängd vatten kan dock påverka behovet av taxenivå.

En analys av kostnader och intäkter kopplade till anläggningsavgifter har genomförts på koncernnivå. Denna visar att kostnaderna har ökat och att anläggningsavgiftens nivå behöver höjas för att bättre möta kostnader för utbyggnad och anpassning av VA-infrastrukturen.

6. Ockelbo Vatten AB

6.1 VA-utveckling under perioden

I Ockelbo kommun är antalet vattenverk och reningsverk många då kommunen består av flera tätorter, och antalet kunder som ska dela på kostnaderna är relativt få. Behovet av underhåll och uppgradering av nuvarande VA-system är stort, både utifrån ålder, status och nya eller skärpta myndighetskrav. Endast begränsat underhåll och uppgradering av nuvarande VA-system planeras ske 2027–2030. Strategiska utredningar och större investeringar ryms inte under planperioden utan är planerade till perioden 2031–2040. Andra utredningar och större investeringar till exempel för vattenskydd och dagvatten ryms inte under planperioden utan är planerade till perioden 2031–2040.

Både SCB:s befolkningsprognos och kommunens prognos visar på en minskning av befolkningen fram till 2040. I Ockelbo kommuns Vattentjänstplan finns inga identifierade befintliga bebyggelseområden med behov av att anslutas till kommunalt VA, så kallade omvandlingsområden. Initiativ och planer för att utveckla nya bostäder och verksamheter är i tidiga planeringsskeden, de finns i huvudsak i Lingbo, Ockelbo och Jädraås.

6.2 Finansiering och budgetram

Reinvesteringarna under planperioden är mer av löpande karaktär. Inga exploateringar har lagts in i rambudgeten utan endast budget för förtätning, dvs anslutning av enstaka fastigheter i direkt anslutning till nuvarande ledningsnät.

Behov av långfristig finansiering ökar under perioden som en följd av planerade investeringar. Prognos för helår 2027 är ca 83 mnkr och år 2030 är prognosen att behovet är ca 87 mnkr, vilket innebär ett nettoupplåningsbehov på ca 4–5 mnkr under perioden.

6.3 VA-taxans utveckling

Kostnaderna för VA-verksamhetens drift i Ockelbo ökar både på grund av inflation och höjda kapitalkostnader, samt av ett stort behov av åtgärder för att upprätthålla den dagliga VA-leveransen. En höjning av bruksavgiften med 3 % för år 2027 samt ytterligare höjningar med i storleksordningen ca 3 % per år under år 2028–2030 har lagts in i den preliminära budgetramen för att bibehålla balans med ökade kostnader, och för att upprätthålla VA-leveransen.

Vattenförbrukningen för kommande år bedöms ligga i paritet med nuvarande volym. En ökad kostnadsnivå eller minskad försåld mängd vatten kan dock påverka behovet av taxenivå. Översyn för att dämpa och hålla nere kostnader har gjorts och görs kontinuerligt.

En analys av kostnader och intäkter kopplade till anläggningsavgifter har genomförts på koncernnivå. Denna visar att kostnaderna har ökat och att anläggningsavgiftens nivå behöver höjas för att bättre möta kostnader för utbyggnad och anpassning av VA-infrastrukturen.

7. Älvkarleby Vatten AB

7.1 VA-utveckling under perioden

De allra flesta invånare och verksamheter i Älvkarleby kommun är anslutna till kommunalt VA. VA-tjänster för försörjning av kommunalt VA i Furuvik säljs till Gävle Vatten AB. För att skapa en säker vattenleverans till invånarna och ge möjlighet till tillväxt i regionen samverkar Älvkarleby kommun och Gävle kommun i anläggande av en gemensam vattenförsörjningsanläggning vid Mon i Älvkarleby kommun som kommer att bindas ihop med nuvarande vattenverk och ledningsnät.

En avsättning har tidigare gjorts för den investering som berör Älvkarleby Vatten AB. En översyn av utveckling av Skutskärs reningsverk inklusive behov av markyta kommer också att ske under planperioden. I övrigt kommer begränsat underhåll och uppgradering av nuvarande VA-system ske fram till år 2030.

Både SCB:s befolkningsprognos och kommunens prognos visar på en marginell ökning av befolkningen fram till 2040. I Älvkarleby kommuns Vattentjänstplan finns inga identifierade befintliga bebyggelseområden med behov av att anslutas till kommunalt VA, så kallade omvandlingsområden. Initiativ och planer för att utveckla nya bostäder och verksamheter är i tidiga planeringsskeden, de finns i huvudsak i Skutskär, Älvkarleby och Marma/Dragon Gate.

7.2 Finansiering och budgetram

Reinvesteringarna under planperioden är mer av löpande karaktär. Ytterligare reinvesteringar kan komma att krävas under planperioden, främst för åtgärder på ledningsnätet. Inga exploateringar har lagts in i rambudgeten utan endast budget för förtätning, dvs anslutning av enstaka fastigheter i direkt anslutning till nuvarande ledningsnät. Behov av långfristig finansiering ökar under perioden som en följd av planerade investeringar. Prognos för helår 2027 är ca 106 mnkr och år 2030 är prognosen att behovet är ca 123 mnkr, vilket innebär ett nettoupplåningsbehov på ca 17 mnkr under perioden.

7.3 VA-taxans utveckling

Mellan åren 2016–2025 förändrades inte brukningsavgiften i Älvkarleby. Kostnader och intäkter har över åren kunnat balanseras och tidigare årsöverskott har kunnat nyttjas. De senaste årens allmänna kostnadsökningar i form av inflation och höjda räntor har dock påverkat Älvkarleby vatten AB likväl som samhället i övrigt, och genererat en ökad kostnadsnivå i bolaget. Inför år 2026 gjordes därför en taxeökning med 5 %, som ett första steg mot att återställa balans mellan intäkter och kostnader.

Med utgångspunkt i resultatet för år 2025 samt anpassning till Gästrike Vatten-koncernens Affärsplan med åtgärder för att dämpa och hålla nere kostnader, krävs en fortsatt höjning av brukningstaxan för år 2027 med 3 % samt ytterligare höjningar med i storleksordningen ca 5 % per år under år 2028–2030 för att fullt ut återställa balans mellan intäkter och kostnader, vilket har lagts in i den preliminära budgetramen. Vattenförbrukningen för kommande år bedöms ligga i paritet med nuvarande volym. En ökad kostnadsnivå eller minskad försäld mängd vatten kan dock påverka behovet av taxenivå.

En analys av kostnader och intäkter kopplade till anläggningsavgifter har genomförts på koncernnivå. Denna visar att kostnaderna har ökat och att anläggningsavgiftens nivå behöver höjas för att bättre möta kostnader för utbyggnad och anpassning av VA-infrastrukturen.

8. Östhammar Vatten AB

8.1 VA-utveckling under perioden

I Östhammars kommun är antalet vattenverk och reningsverk många då kommunen består av flera tätorter, och antalet kunder som ska dela på kostnaderna är relativt få. Behovet av underhåll och uppgradering av nuvarande VA-system är stort, både utifrån ålder, kapacitets och nya (eller skärpta) myndighetskrav. Omfattande reinvesteringar på befintliga anläggningar inklusive ledningsnätet planeras därför inom planperioden.

Både SCB:s befolkningsprognos och den övergripande målbilden i Östhammar kommuns översiktsplan visar en viss ökning av befolkningen med ca 50–100 personer per år fram till 2040. Utöver prognosierad befolkningsökning finns flera befintliga bebyggelseområden inom så kallade omvandlingsområden runt orterna Östhammar och Öregrund där kommunen bedömt att de har ett behov av att anslutas till kommunalt VA. Det innebär att antalet anslutningar till kommunalt VA till 2040 och kommande år bedöms vara större än befolkningsökningen. Förslag till Vattentjänstplanen för Östhammars kommun med en Utbyggnads- och anslutningsplan för omvandlingsområden ger viktig vägledning för var och vilka områden som har ett behov av kommunalt VA på lång sikt.

Under våren 2022 fattade kommunfullmäktige i Östhammar beslut om att knyta ihop VA-anläggningarna i de östra delarna av Östhammars kommun (Östhammar och Öregrund) för att både skapa en bättre VA-försörjning och öka kapaciteten. Ett VA-utvecklingsprogram har därför startat med uppgiften att öka VA-kapaciteten, både vad gäller produktion av dricksvatten samt rening av avloppsvatten (spillvatten), för att kunna ansluta fler samt öka kvaliteten i de VA-tjänster som levereras till nuvarande kunder.

Under de kommande åren styrs kommunens utvecklingsförmåga i hög grad av VA-kapacitet, genomförbarhet och robusta tekniska system med fokus på den västra delen av kommunen. Stora VA-investeringar har gjorts för ökad dricksvattenkapacitet i Alunda och Österbybruk och förberedelse finns för att ytterligare bygga ut reningsverket i Alunda för att säkerställa kapacitet för nya bostäder och verksamheter. Utvecklingen under perioden i dessa orter ger därför hög utväxling utan ytterligare stora initiala investeringar. En noggrann samordning behöver ske av när en investering i ytterligare avloppskapacitet krävs.

Under de senaste åren har såväl kvalitet som mängd för grundvattnet i Gimos vattentäkt haft en negativ trend. Liten nederbörd med låga grundvattennivåer som följd ökar problematiken. Åtgärder som riktad läcksökning har genomförts utan genomslag. Utredning för att öka kunskapen om grundvattnet samt ge alternativ till åtgärder har startat.

8.2 Finansiering och budgetram

Det finns en stor osäkerhet i omfattning och tid för planerade åtgärder, varför rambudgeten är osäker. Reinvesteringarna under planperioden berör såväl dricksvatten- och avloppsanläggningar

som ledningsnätet. Huvuddelen av nyinvesteringarna under planperioden härrör förutom till VA-utvecklingen i Östra Östhammar, till utbyggnad av Alunda reningsverk. Utbyggnaden av Alunda reningsverk kommer att ske i takt med att fler förväntas anslutas till kommunalt VA och att behovet av ökad kapacitet i reningsverket ökar. Ett nytt miljötillstånd för utbyggnad av reningsverket har erhållits.

Initiativ och planer för att utveckla nya bostäder och verksamheter är i tidiga planeringsskeden, de finns i huvudsak i Alunda, Gimo, Östhammar och Öregrund. Inom ramen för VA-utveckling i östra Östhammar finns budget för exploatering av bostäder med fokus på Östhammar samt förberedelse för utbyggnad av ett omvandlingsområde under planperioden. I övrigt har budget för att genomföra ett exploateringsområde lagts in i rambudget 2027–2030 samt medel för förtätning, dvs anslutning av enstaka fastigheter i direkt anslutning till nuvarande ledningsnät.

Behov av långfristig finansiering ökar under perioden som en följd av planerade investeringar. Prognos för helår 2027 är drygt 500 mnkr och år 2030 är prognosen att behovet är drygt 1 100 mnkr, vilket innebär ett nettoupplåningsbehov på ca 600 mnkr under perioden. De investeringar som planeras inom ramen för programmet VA-utveckling i östra Östhammar innebär utöver investeringsutgifter, även ökade rörelse- och finansiella kostnader under planperioden. Det betyder att ett årligt driftbidrag behövs för att balansera Östhammar Vattens intäkter och täcka upp för det underskott som annars skulle uppstå, och därigenom undvika att utvecklingskostnaderna för tillväxt belastar VA-kollektivet. Detta i enlighet med beslut §78 i Östhammars kommunfullmäktige 2022-06-14. Under planperioden 2027–2030 beräknas behovet av driftbidrag uppgå till i storleksordningen ca 8–30 mnkr per år. Driftbidraget tas upp som övrig rörelseintäkt i Östhammar Vatten AB.

För 2027 uppgår bedömt behov av driftsbidrag till 8,5 mnkr, varav 7,5 mnkr avser kostnader under verksamhetsåret och 1 mnkr avser tillkommande kostnader från 2025 som ej täcktes av beviljat driftsbidrag för det året. Kostnader för resurser och aktiviteter som inte kan redovisas som investering ingår i driftbidraget under posten rörelsekostnader. Främst är det kommunikation (både tid och kostnader) som innefattas, men även viss kostnad för övriga resurser samt lokalhyra ingår. Kapitalkostnaderna avser räntekostnader för lånade investeringsmedel, avskrivningskostnader samt tillkommande skattekostnad till följd av att Östhammar Vatten genom ökade räntekostnader träffas av regelverket om ränteavdragsbegränsningar.

Tabell 5. Specifikation av driftbidrag för utvecklingskostnader för VA-utveckling i östra Östhammar

Driftbidrag (mnkr)	2027	2028	2029	2030
Rörelsekostnader	3,0	2,5	2,5	2,5
Kapitalkostnader	5,5	11,5	20,5	26,5
Summa	8,5	14,0	23,0	29,0

Finansiering av överföringsledning från Örbyhus i Tierps kommun till Österbybruk och Alunda i Östhammars kommun sker till viss del genom ett driftbidrag. Östhammar Vatten fakturerar årligen Östhammars kommun avskrivnings- och räntekostnader för två tredjedelar av de investeringsutgifter som överskrider 40 mnkr och som bedöms vara ett risktagande. Detta i

enlighet med beslut §171 i Östhammars kommunfullmäktige 2019-12-17. I rambudget för år 2027–2030 har ett belopp om ca 2,5–3 mnkr per år lagts in.

8.3 VA-taxans utveckling

Kostnaderna för VA-verksamhetens drift i Östhammar ökar både på grund av inflation och höjda kapitalkostnader, samt av ett stort behov av åtgärder för att upprätthålla den dagliga VA-leveransen.

VA-verksamheten är i grunden avgiftsfinansierad och en höjning av taxan är nödvändig för att bibehålla balans mellan intäkter och kostnader i Östhammar Vatten AB. Efter att hänsyn tagits till driftbidrag, samt översyn för att dämpa och hålla nere kostnader, krävs en höjning av brukningstaxan för år 2027 med 7 % för att bibehålla balans med ökade kostnader och för att upprätthålla VA-leveransen. Under år 2028–2030 bedöms taxehöjningar i storleksordningen 7–8 % per år vara nödvändiga och har därför lagts in i den preliminära budgetramen för att i kombination med driftbidrag från Östhammar kommun skapa balans med ökade kostnader.

En analys av kostnader och intäkter kopplade till anläggningsavgifter har genomförts på koncernnivå. Denna visar att kostnaderna har ökat och att anläggningsavgiftens nivå behöver höjas för att bättre möta kostnader för utbyggnad och anpassning av VA-infrastrukturen.